

GRAĐANSKI

Dijalog za Evropu

Piše: Daliborka Uljarević

Od ove knjige i poruka koji se nalaze u njoj dijeli nas 150 godina. Ona je dokaz da mi sa Evropom dijelimo prostor, ali ne i vrijeme.

Prije vijek i po **Maurice Joly** je napisao knjigu koja i danas, gledano iz crnogorskog kutka te sanjane i pomalo idealizirane Evrope, predstavlja fascinantnu paradigmu jaza koji postoji između jednog uređenog društva zasnovanog na demokratskim principima vladavine i umivenog savremenog despotizma u kojem živimo.

U njegovoj verziji, vodi se *Dijalog u paklu između Machiavellija i Montesquieua*, ta dva polarizovana teoretska pristupa izgradnji državnog ustrojstva. Mi možemo, radi uvjerljivijeg dramskog čitanja, zamisliti da su sagovornici EU i Crna Gora, koju predstavlja onaj čije je pismo rudarima vrijednije od zakona i institucija, iako se ono, naravno, svelu na puku obmanu, poput brojnih obećanja datih drugima koji danas na ulicama traže svoja prava.

U moru pitanja koja Joly kroz ovaj *Dijalog* problematizuje, vrijedi se fokusirati na tri koja za nas i sada predstavljaju toliko žive izazove: univerzitet, državno tužilaštvo i sudstvo, i policiju.

Vladalac je svjestan opasnosti koja dolazi od mladih. Stoga ne želi da se „u osamnaestoj godini pačaju u ustavna pitanja kao da su kazališna. Takva nastava može samo izopačiti ideju mladeži i prerano je uvesti u predmet koji nadilazi granice njenog razuma“, i zato je skloniji nastavnom okviru koji će obrazovati mlade u poštovanju postojećeg stanja i njegovog sopstvenog lika i djela. Pažljivo neguje ono što označava kao „vojsku profesora“ koju čine oni koji šire podobni nauk, kako u akademskom prostoru, tako i van njega, a surovo se obračunava sa onima koji pokazuju sklonost ka nezavisnom mišljenju. Jasna je paralela u crnogorskoj inscenaciji ovog vremešnog komada. Sjetimo se i koliko je malo ova Vlada učinila da jedan sistemski važan predmet – građansko vaspitanje i obrazovanje – zaživi u našim školama, čiji se direktori i dalje više brinu o svojoj partijskoj poziciji nego o interesu učenika. Ili na što nam liči Univerzitet kada je riječ o kritičkoj misli. Stoga i ne čudi da crnogorskim studentima nikada ništa nije smetalo, te se nikada nijesu imali zbog čega ni organizovano pobuniti. Jedinstven primjer u regionu, ali i šire, a zadovoljstvo naš vladalac razmjenjuje na godišnjim sastancima sa studentskim liderima.

Vladalac označava državno tužilaštvo kao jednu od presudnih karika u sistemu djelovanja izvršne vlasti, navodeći da su taj organ i Vrhovni sud upravo mjesta na kojima se reflektuje najsnažniji uticaj njegovih i njemu bliskih ljudi što budnim okom motre da nije nešto pokrenuto u pravcu adekvatnog procesuiranja, čineći odlučne i brze korektive kroz proizvodnju mišljenja i odluka naklonjenih njegovoj vlasti. Da li se neko može sjetiti neke djelotvorne akcije tužilaštva protiv njega ili njegovih saradnika? Da li neko može očekivati da **Vesna Medenica** ili **Ranka Čarapić** budu šampionke borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala? Da li postoji država u kojoj se neistomišljenici tretiraju gore od lopova i ubica? Na koncu, ovdje se kriminalcima kao olakšavajuće okolnosti uzimaju egzistencijalna ugroženost, uzavrela strast ili takav stepen privrženosti tradiciji da je prihvatljivo išutirati i opozicionog lidera što vam je takao u familiju. Naravno, slično razumijevanje za one koje sami vrag tjera da kritikuju ili se usude baviti se politikom ne postoji. Njima slijedi, u najboljem slučaju, obezvrijeđivanje čiji je izraz ravan neopozivoj presudi.

Machiavelli pojašnjava Montesquieu, a naš vladalac dosljedno primjenjuje: „Od policije ću napraviti toliko neizmjereno i moćno sredstvo da će u srcu moga kraljevstva jedna polovica ljudi motriti na onu drugu... Neće biti tajnog sastanka, neće biti odbora, salona ili prijateljskog i privatnog prostora, gdje se neće naći bar jedno uho koje sluša što se priča, na svakom mjestu, u svakom trenutku. Za sve one koji su upoznali tajne vladavine, zapanjujuće je saznanje s kojom lakoćom ljudi postaju doušnici i dostavljači, jedni protiv drugih“. Sličnost sa crnogorskom zbiljom je zastrašujuća i opominjuća.

Od ove knjige i poruka koji se nalaze u njoj dijeli nas 150 godina. Ona je dokaz da mi sa Evropom dijelimo prostor, ali ne i vrijeme.

Zato je krajnji čas da ovu vrstu dijaloga sami otvorimo, da napravimo izbor da li želimo vladara svojih tijela i misli, ili institucije koje će nam to tijelo i misli štiti bez obzira na naše razlike.

Ne možemo zasnivati društvo na rušiteljskog sili, a lažna sigurnost u kojoj se nalazimo mnogo je opasnija od par godina turbulencija do uspostavljanja istinske i održive demokratije.

Promjene su uvijek obojene rizikom, to je dio njihove ljepote. Moramo se osloboditi samopotcijenivanja i pogubnih iluzija, suočiti se sa istinom i neprijatnostima koja ona nosi, i izaći iz ove geotizirane psihologije, kako bi ušli u Evropu. Onu Evropu u kojoj su važne institucije a despotizam neodrživ bez obzira na pojavnu formu, i koja od nas traži vladavinu prava, stabilnost i funkcionalni participativni poredak. U takvoj Evropi nema mjesta vođama koji su državu poistovjetili sa sobom. Ali, ima mjesta za građane koji čine državu, koji su spremni da je vrijednosno i politički oblikuju, jer niko to ne može učiniti umjesto njih. Ni Machiavellijev niti Montesquieuov vladalac, ma koji nam bio bliži, jer vrijeme vladalaca je prošlo. Dobrodošli u vrijeme građana!

Autorka je izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje (CGO).